

• **Utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag** •

Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R

• **Utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag** •

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag

Producerad av Högskoleverket i september 2001

Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--01/24--SE

Innehåll: Högskoleverket, avdelningen för statistik och analys, **Elisabeth Carlsund**

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Illustration: Sandor-IllustrationWorks.com

Tryck: Lenanders Tryckeri AB, Kalmar, oktober 2001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	7
Statsmakternas krav på ökad samverkan	9
Lagändringen 1997	9
Etablerade tankegångar i högskolepolitiken	10
Det nya	11
Samverkan – förhållningssätt eller extra uppgift	12
Uppdraget till lärosätena	12
Erfarenheter från lärosätena	15
Många brister i första årets redovisning	15
Mer utvecklade program i andra årets redovisning	15
Erfarenheter på nationell nivå	17
Etablerad samverkan	17
Aktuella samverkansaktiviteter	19
Drivkrafter och hinder för samverkan	22
Ett medborgarperspektiv på samverkan	25
Regelkonflikter	27
Internationella erfarenheter	33
Få studier	33
Erfarenheter av samverkan	34
Analys och slutsatser	39
Samverkansuppdraget till lärosätena	39
Samverkansaktiviteterna	41
Ett förhållningssätt – inte en tredje uppgift	43
Frågor om samverkan att studera vidare	43
Referenser	47

Sammanfattning

Högskolans ökade betydelse för samhällsutvecklingen har länge – och alltmer – betonats av statsmakterna. Ett brett och differentierat samverkansuppdrag har successivt växt fram. Sedan den 1 januari 1997 ingår det också i högskolans lagstadgade uppdrag att samverka med det omgivande samhället och att informera om sin verksamhet.

Samverkansuppdraget spänner över högskolans uppdrag i sin helhet. Med kravet på samverkan ställs många olika krav på samhällsnytta och samhällsrelevans i högskolans verksamhet. Högskolan ska bl.a. bidra till ekonomisk och social utveckling, sprida humanistiska samhällsideal och ett vetenskapligt förhållningssätt till kunskap samt bidra till en utvidgad demokrati. Vikten av ett ömsesidigt kunskapsutbyte mellan högskolan och dess omvärld betonas också alltmer.

Kravet på ömsesidiga relationer med omvärlden innebär att högskolan inte längre ska ses som enbart en kunskapsförmedlande part till sin omgivning. Kravet innebär att högskolan också ska hantera alltfler olika krav och axla alltfler skilda roller i sin verksamhet. I denna situation skärps kravet på forskarnas integritet för att slå vakt om akademins krav på vetenskapligt förhållningssätt.

Långa tidsperspektiv liksom forskarnas personkontakter och nätverk framstår som centrala för att utveckla samverkansuppdraget. Dokumenterade erfarenheter av uppdraget bär emellertid mycket lite spår av vare sig uppdragets bredd eller kravet på ömsesidiga kontakter. Snarare framträder en enkelriktad information från högskolan, oftast riktad till näringslivet. Kulturella och organisatoriska skillnader mellan högskolan och dess omvärld diskuteras i huvudsak som problem – inte som motiv för samverkan. Många frågor är också obesvarade när det gäller hinder och drivkrafter för en utvecklad samverkan.

Regeringen har begränsat sina krav på information från lärosätena om vad samverkansuppdraget har inneburit för högskolans verksamhet. Den information som regeringen har begärt in tyder på osäkerhet i flera fall både i fråga om uppdragets innebörd och hur det ska hanteras på lärosätena. I sin tillsyn har Högscoleverket också konstaterat att konflikter kan uppstå mellan olika regelsystem vid utvecklingen av samverkansuppdraget.

Samverkansuppdraget förändrar således högskolans uppdrag i sin helhet. Förändringen handlar inte om en särskild – tredje – uppgift utan om förändrade krav på arbetet med forskning och utbildning. Frågor som bör övervägas i en fortsatt analys förs fram i slutet av rapporten.

Inledning

I denna rapport ges en samlad översikt av hittillsvarande erfarenheter av 1997 års ändring av högskolelagen med innebörden att högskolan ska samverka med det omgivande samhället. Redovisningen bygger i huvudsak på dokumentation som finns tillgänglig våren 2001, främst inom Högskoleverket, men till viss del även i övrigt.

Syftet är att kort beskriva hur uppdraget till lärosätena ser ut och hur det har uppfattats på lärosätena samt vilka erfarenheter som finns fyra år efter lagändringen. Den primära ambitionen har inte varit att fånga eller bedöma något slags mätbart resultat av samverkansuppdraget. I nuvarande läge medger inte heller tillgängliga källor detta. I stället är rapportens redovisning inriktad på att öka förståelsen för lärosätenas arbete med detta uppdrag. Beskrivningarna är i huvudsak problematiserande och av kvalitativt slag.

Utöver att ge en lägesbeskrivning är rapportens syfte också att utgöra underlag för diskussioner om behov av fortsatt analys av högskolans samverkansuppdrag. Rapporten avslutas med förslag på områden för fortsatta studier. Det är angeläget att erfarenheter från lärosätena tas in i dessa diskussioner. Inledningsvis har ett utkast till denna rapport stämts av med dels företrädare för nio olika lärosäten, dels Sveriges Förenade Studentkårer (SFS).

Rapporten inleds med en genomgång av statsmakternas krav på ökad samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället. Därefter redovisas i tur och ordning lärosätenas erfarenheter av samverkan samt erfarenheter på nationell nivå och internationella erfarenheter. Slutligen redovisas en samlad analys av vilka profiler och trender som framträder samt frågor som kan diskuteras inför en fortsatt analys.

Lagändringen benämns ibland som högskolans tredje uppgift och ibland som samverkansuppgiften. Här används företrädesvis benämningen högskolans samverkansuppdrag eller enbart samverkansuppdraget. Även begreppet samverkansuppgift används för de olika slag av uppgifter som kan ingå i högskolans samverkansuppdrag.

Statsmakternas krav på ökad samverkan

I sitt slutbetänkande (SOU 1998:128) konstaterar Forskning 2000 att forskning och utbildning numera erkänns ha stor betydelse för samhällets utveckling i en rad avseenden. Mot bakgrund av detta menar kommittén att det är förvånande hur lite som är känt om de faktiska effekterna av forskning och utbildning. Fortfarande ägnas väsentligt mer forskning åt de problem som rör jordbrukssamhället och industrisamhället än åt de problem som rör kunskapssamhället, att producera och förmedla kunskap. Innebörden av de ökade kraven på högskolans samverkan med det omgivande samhället ska ses i perspektivet av denna brist på kunskap om kunskapssamhället.

Lagändringen 1997

I budgetpropositionen för 1997 föreslog regeringen en ändring i 1992 års högskolelag med innebörden att universitet och högskolor ska samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet (prop. 1996/97:1, utgiftsområde 16). Förslaget motiverades med att högskolan måste spela en betydligt större roll både som förmedlare av kunskaper och som mottagare av erfarenheter och problem utifrån. Samtidigt betonades att en ökad samverkan med näringslivet och övriga samhällssektorer inte får inskränka på forskningens frihet. Regeringen hänvisade till de principer som finns inskrivna i högskolelagen om forskarnas frihet både i fråga om val av forskningsproblem och forskningsmetoder och i fråga om publicering av forskningsresultat.

Enligt regeringens förslag ingick det i den nya uppgiften att sprida forskningsinformation och att samverka med det omgivande samhället för att utveckla högskolans utbildning och forskning. Högskolan skulle också vara till direkt nytta för allmänheten. I uppgiften ingick dessutom att främja rekryteringen av nya grupper till högskolan och att stimulera intresset för högskolestudier i det egna närområdet.

Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag (bet. 1996/97:UbU1, rskr. 1996/97:100). Vid beslutet konstaterade riksdagen att högskolan redan hade en lagstadgad skyldighet att informera om forskning och ut-

vecklingsarbete. Någon uttrycklig uppgift för högskolan att samverka med övriga samhällssektorer var emellertid inte föreskriven. Riksdagen instämde i att en sådan utvidgning av högskolelagens bestämmelser var angelägen. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1997. Lagändringen innebar emellertid inte att kravet på ett ökat utbyte för samhället av högskolans verksamhet var en nyhet, generellt sett.

Etablerade tankegångar i högskolepolitiken

Sedan lång tid tillbaka har statsmakterna ställt krav på att högskolans verksamhet ska vara samhällsrelevant och komma till nytta i samhället. Detta framgår av flera historiska översikter, bl.a. Högskoleverkets omvärldsanalyser i slutet av 1990-talet samt en rapport till Förvaltningspolitiska kommissionen i januari 1997. Sedan slutet av andra världskriget har kraven på samhällsrelevans och samhällsnytta i högskolans verksamhet blivit allt tydligare.

Ett exempel är 1977 års högskolereform. Med den reformen ville statsmakterna både göra högskoleutbildningen tillgänglig för nya grupper av studenter och utveckla högskoleutbildningens innehåll. För att uppnå detta betonades en sammanhållen planering av den högre utbildningen som också skulle bli mer arbetsmarknadsanpassad. Men samtidigt beslutade riksdagen om en ny högskolelag med bl.a. bestämmelser om att all högskoleutbildning skulle bygga på vetenskaplig grund.

Inför nästa stora högskolereform (1993) angavs också samhälleliga motiv för förändringar av högskoleutbildningen. En stor andel högskoleutbildade framhölls som avgörande för Sveriges framtida utveckling. Den tilltagande internationella konkurrensen medförde också skärpta kvalitetskrav på all forskning och utbildning. Nu skulle emellertid de ökade kraven på högskolan mötas med en ökad frihet från direkt statligt inflytande på lärosätena. Samtidigt infördes bestämmelser med samhälleliga krav i en ny högskolelag. De nya kraven avsåg bl.a. jämställdhet samt förståelse för andra länder och internationella förhållanden. I den nya högskolelagen ställdes också krav på ett effektivt resursutnyttjande för att hålla hög kvalitet i högskolans verksamhet.

Kraven på samhällsrelevans och nytta för samhället har tagit sig flera uttryck i anslutning till det fortsatta genomförandet av 1993 års reform. Förväntningarna handlar om ekonomisk tillväxt och en bättre internationell konkurrenskraft. Men förväntningarna handlar också om lösningar på

tekniska, medicinska och miljörelaterade problem samt mindre arbetslöshet och social utslagning.

Hösten 1997 fattade riksdagen beslut om förändringar av högskolans ledning (prop. 1997/98:141, bet. 1997/98:UbU3, 1997/98:12). Vid detta beslut framhölls högskolornas och universitetens formella ställning som myndigheter. Staten framhölls nu som en garant för forskningens och undervisningens frihet och en god kvalitet i verksamheten. Enligt statsmakterna måste det allmänna utöva styrning mot en så omfattande offentlig verksamhet som högskolan. Beslutet innebar bl.a. att ordföranden i styrelserna för universitet och högskolor skulle tillsättas externt av regeringen. Rektorer skulle sitta med i lärosätenas styrelser, men inte längre på ordförandeposten.

Ett annat exempel på ökade omvärldskrav på högskolan är den ökande andelen externt finansierad forskning – från en tredjedel till hälften sedan mitten av 1980-talet. Även 1998 års reform av forskarutbildningen förutsätter extern finansiering.

Det nya

Inom högskolepolitiken har det således länge funnits en dragkamp mellan å ena sidan akademiernas önskan om integritet och frihet och å andra sidan samhällets önskan om inflytande. Ändå kan 1997 års ändring av högskolelagen beskrivas som en nyhet. Två skäl kan anges.

För det första innebar lagändringen en starkare betoning av kraven på samhällsrelevans och samhällsnytta i högskolans verksamhet. Lagändringen förtydligar uppdraget till högskolesektorn. Det förändrade uppdraget är av betydelse för dem som verkar inom universitet och högskolor samt för dem som granskar universitet och högskolor, främst Högskoleverket.

För det andra innebar lagändringen att de tidigare kraven på högskolans utåtriktade information ersattes med krav på samverkan, dvs. ett ömsesidigt utbyte av kunskap mellan högskolan och övriga samhällssektorer. Detta krav på ömsesidighet innebär att högskolan inte enbart ska se sig som producent och förmedlare av kunskap. I sin verksamhet ska högskolan också vara lyhörd för erfarenheter och problem i det omgivande samhället. Under hänvisning till högskolelagens bestämmelser betonade samtidigt regeringen och riksdagen att kravet på ökad samverkan inte får inskränka på forskningens frihet.

Samverkan – förhållningssätt eller extra uppgift

Kravet på en ökad samverkan med det omgivande samhället och 1997 års lagändring kan beskrivas på olika sätt.

Från en utgångspunkt kan lagändringen beskrivas som enbart en nyansering av sedan länge etablerade tankegångar i högskolepolitiken. I ett sådant perspektiv medför förändringen inte några dramatiska förändringar i högskolans vardag. Snarare handlar det om att de som planerar och genomför forskning och utbildning vidareutvecklar ett förhållningssätt där man är öppen för fortlöpande kommunikation med olika intressenter i högskolans omgivning.

Från en annan utgångspunkt kan samverkansuppgiften beskrivas som en ny – och extra – uppgift i högskolan. I ett sådant perspektiv betonas nyheterna i regleringen och dess förarbeten jämfört med vad som gällde före 1997. Vid den praktiska tillämpningen av den nya regleringen med krav på ökad samverkan uppstår då flera frågor. Vilka tillvägagångssätt kan användas för att bedöma – och eventuellt kvantitativt uppskatta – en ökad samverkan? Vad är utgångspunkten för en sådan bedömning? Hur bedöms själva förändringen? I vilka avseenden och på vilket sätt ska eller kan de olika lärosätenas samverkan med det omgivande samhället öka?

Slutligen betonar statsmakterna att en ökad samverkan med det omgivande samhället inte får inskränka på forskningens frihet. Detta kan tolkas så att kraven på ökad samverkan förutsätter att också uppmärksamheten och värnandet om forskningens frihet ska öka. Detta för att upprätthålla balans mellan å ena sidan samhällsrelevans och samhällsnytta och å andra sidan forskningens frihet, de båda krafterna i högskolans verksamhet. Sett i detta perspektiv kan man hävda att samverkansuppdraget lyfter fram och skärper till dragkampen – kanske också konflikten – i högskolans verksamhet mellan utom- och inomvetenskapliga prioriteringar.

Uppdraget till lärosätena

Av regleringsbrev och budgetpropositioner framgår hur regeringen har formulerat uppdraget med högskolans samverkansuppdrag för lärosätena.

Ökad samverkan i olika dimensioner

I regleringsbrevet för 1997 uppdras lärosätena att i ökad utsträckning samverka med det omgivande samhället. Samverkansparter exemplifieras med

näringsliv, organisationer, kulturliv och folkbildning. Regeringen framhåller att det också ingår i uppgiften att informera om utbildning och forskning samt att sprida såväl nationella som internationella forskningsresultat för att dessa ska komma till nytta.

Kravet på ökad samverkan återkommer i regleringsbrev för 1998 och även 1999. För 1999 tillkommer offentlig förvaltning i exemplifieringen av lämpliga eller önskvärda samverkansparter.

I budgetpropositionen för 1999 lyfter regeringen fram andra dimensioner av samverkansuppdraget. Där betonas högskolans uppgift att utveckla och sprida ett vetenskapligt förhållningssätt till kunskap. Högskolan ska medverka till och stärka samhällets rationalitet. Detta framhålls som en del av samverkansuppdraget liksom att högskolan ska värna om ett humanistiskt bildningsideal. En insikt om vetenskapens begränsningar samt dess förhållande till demokratiska processer och etiska värderingar måste upprätthållas. Enligt regeringen har högskolan en mycket viktig roll i arbetet med att befästa och utvidga demokratin i samhället.

I regleringsbrevet för 1999 specificeras samverkansuppdraget jämfört med tidigare. Kravet på ömsesidighet lyfts fram. Lärosätena ska dra nytta av erfarenheter och problem hos omgivningen inom såväl undervisning som forskning. Lärosätena ska också underlätta för det omgivande samhället att få tillgång till relevant information om forskningsresultat. I regleringsbrevet för 2000 betonas ytterligare att lärosätena aktivt ska använda och dra nytta av erfarenheter och problem hos omgivningen.

I budgetpropositionen för 2000 utvecklas samverkansuppdraget ytterligare. Regeringen kompletterar uppdraget med aspekter som rör kompetensutvecklingen i arbetslivet och det livslånga lärandet. Regeringen betonar också – återigen – samverkansuppdraget som ett förhållningssätt i högskolans verksamhet mer än som en uppgift i sig. Samverkan med det omgivande samhället framhålls som en integrerad del i utbildningen och forskningen.

I både budgetpropositionen och regleringsbrevet för 2000 lyfter regeringen fram ytterligare andra aspekter av samverkansuppdraget genom att betona högskolans roll i ett regionalpolitiskt perspektiv. Regeringen konstaterar att universitet och högskolor genomgående lyfts fram som viktiga parter i arbetet med regionala tillväxtavtal. Enligt regeringen ingår också sådan medverkan som en viktig del av högskolans samverkansuppdrag. Det ingår också i högskolans uppdrag att utifrån de regionala förutsättningarna stimulera en hållbar, ekonomisk tillväxt.

Krav på återrapportering

I regleringsbrevet för 1997 ställs krav på att lärosätena ska redovisa planer för sitt arbete med samverkan samt system för forskningsinformation. Kraven återkommer i 1998 års regleringsbrev.

I regleringsbreven för 1998 och 1999 utvecklas kraven på redovisning något. Lärosätena uppdras att redovisa handlingsprogram för samverkansuppdraget samt vidtagna åtgärder med anledning av programmen. Väsentliga avvikelser och uppdateringar av programmen ska också kommenteras.

Det första året efter lagändringen skulle lärosätena redovisa sina planer för samverkansuppdraget i årsredovisningarna. Därefter har regeringen inte ställt några krav på information om samverkansuppdraget i dessa dokument. Handlingsprogrammen för samverkan skulle redovisas direkt till regeringskansliet/Utbildningsdepartementet.

Erfarenheter från lärosätena

Som framgår av föregående kapitel har lärosätena efter 1997 inte haft krav sig på att åiterrapportera sitt arbete med samverkansuppdraget i årsredovisningarna. Lärosätena har emellertid haft regeringens uppdrag att redogöra för sina insatser med handlingsprogram för åren 1998 och 1999. Regeringen summerar och återger resultatet av detta arbete i budgetpropositionerna för 2000 respektive 2001.

Många brister i första årets redovisning

Regeringens kommentarer till det första årets redovisning av handlingsprogram – 1998 – tyder på att redovisningen var knapphändig.

Några lärosäten hade inte lämnat några rapporter. Rapporterna från andra lärosäten var mycket ofullständiga. Regeringen bedömde att många handlingsprogram var relativt outvecklade. Endast i ett fåtal fall fanns information om hur dokumenten var förankrade i organisationen och i styrelsen. Många hade skrivit om samverkansbegreppet. Men få hade problematiserat det.

Regeringen konstaterade att det var viktigt att lärosätena fortsatte att utveckla handlingsprogrammen till strategiska dokument.

Mer utvecklade program i andra årets redovisning

Vid avrapporteringen av det andra årets handlingsprogram konstaterade regeringen flera förbättringar jämfört med det föregående årets redovisning.

För det andra året – 1999 – hade samtliga lärosäten lämnat skriftliga redovisningar av sina handlingsprogram. Jämfört med året innan var handlingsprogrammen också mer konkreta. Enligt regeringen ökade detta möjligheten till uppföljning. Av rapporteringen till regeringen framgick också att lärosätenas arbete med visioner och strategier kring samverkan i flera fall hade lett till omorganisationer. Åtgärderna i programmen visade på en stor bredd i både ambitioner och åtgärder för olika målgrupper, från en bredare rekrytering av studenter till samverkan i forskningsprojekt.

Men regeringen konstaterar också brister. En del lärosäten integrerar sitt samverkansuppdrag med den övriga verksamheten och arbetar interaktivt med det omgivande samhället. Men hos många lärosäten saknas ömsesidigheten i alltför hög grad.

Erfarenheter på nationell nivå

Samverkansuppdraget har belysts i främst tre av Högskoleverkets s.k. omvärldsanalyser. I en rapport ges en historisk tillbakablick. I en annan rapport redovisas en intervjustudie med högskolans externa aktörer. I en tredje rapport, som kom i mars 2000, summeras verkets erfarenheter av arbetet med högskolans samverkansuppgift.

Beskrivningen i detta kapitel grundas främst på Högskoleverkets rapporter, men också på viss annan dokumentation om samverkansuppdraget.

Etablerad samverkan

Det krav på samverkan som infördes i högskolelagen 1997 inte var någon nyhet i högskolepolitiken. (Detta framgår av avsnittet Etablerade tankegångar i högskolepolitiken, sidan 10.) Flera exempel kan också anges för att samverkansprocesser av olika slag har utvecklats inom högskolesektorn sedan lång tid tillbaka.

Grunden för all samverkan mellan akademierna och det omgivande samhället är kunskap. Att utveckla och kommunicera kunskap är högskolans kärnverksamhet sedan urminnes tider. I takt med den ekonomiska och sociala utvecklingen under 1900-talet, främst under efterkrigstiden, har efterfrågan på kunskap och därmed på högskolans forskning och utbildning ökat markant.

Vid andra världskrigets slut fanns knappt 14 000 studenter vid de dåvarande universiteten och fackhögskolorna. Drygt 50 år senare, hösten 2000, fanns ca 285 000 studenter i grundutbildningen vid landets universitet och högskolor. Denna expansion kan i sig ses som högskolans svar på en ökad efterfrågan på kunskap i samhället.

Högskoleutbildningen har expanderat kraftigt under 1990-talet. Under den första halvan av 1990-talet var expansionen rätt jämnt fördelad över olika utbildningsområden. Under de närmaste åren därefter utgjordes ökningen nästan helt av studenter inom teknik och naturvetenskap. Också detta är ett svar på statsmakternas uttryckta önskemål. Dessutom finns sedan länge ett etablerat samarbete mellan högskolan och arbetslivet inom flera yrkesutbildningar i högskolans grundutbildning. Detta gäller för bl.a. tekniska utbildningar och utbildningar inom vårdens och skolans områden.

Även i fråga om forskningen kan en generell samhällsrelevans konstateras i flera avseenden. I olika sammanhang – bl.a. i en SNS-rapport om akademiskt entreprenörskap våren 2000 – framhålls att teknologins utveckling under senare år är alltmer vetenskapsbaserad. Under 1970-talet utvecklades också sektorsforskning av skilda slag för att stödja utvecklingen inom olika samhällssektorer. Under de senaste 15 åren ökade även andelen externt finansierad forskning inom högskolan, från en tredjedel till hälften. Finansiering från bl.a. forskningsstiftelser för olika ändamål har till viss del ersatt finansiering med fakultetsanslag på lärosätena. I dag finns en debatt om dessa förändringar i forskningens finansiering har gått så långt att de innovationer och den tekniska utveckling som är av betydelse för samhällets utveckling inte längre gynnas.

I en antologi från 1997 beskriver professorerna Charles Edquist och Anders Flodström flera faktorer som ligger bakom samhällets ökade efterfrågan på kunskap samt universitetens ökade betydelse för samhället. Den kunskapsbaserade produktionen och ekonomin är en faktor som ges allt större betydelse för tillväxt och välfärd. Kunskapsbaserade innovationer som en källa till ekonomisk tillväxt och nya jobb är en annan faktor. Forskare i rollen som rådgivare och utredare har också blivit allt vanligare. Detta är ytterligare en aspekt på högskolans samhällseliga betydelse. Sist, och kanske främst, betonar författarna högskolans betydelse för samhället i den klassiska rollen som kritisk och intellektuell betraktare. I en sådan kultur avgörs frågor genom analys och argument, inte genom hänvisning till auktoriteter.

I en rapport från Riksdagens revisorer våren 2000 konstateras att samhällsrelevansen i högskolans utbildning kan vara av direkt eller indirekt slag. Den direkta samhällsrelevansen är svår att kontrollera. Bl.a. har det visat sig svårt eller omöjligt att göra säkra prognoser av samhällets framtida behov av arbetskraft och därmed också att dimensionera olika yrkesutbildningar rätt. Den indirekta samhällsrelevansen av högskolans utbildning är emellertid tydlig. Av Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar framgår t.ex. att det finns ett starkt samband mellan sysselsättning och utbildningsnivå med förhållandevis hög sysselsättning bland högskoleutbildade. Risken att bli arbetslös halveras nästan för dem som skaffat sig en akademisk utbildning jämfört med dem som enbart har en treårig gymnasieutbildning.

Aktuella samverkansaktiviteter

Aktörer och former för samverkan

Företrädare för högskolan har intervjuats om samverkansuppdraget i Högskoleverkets samverkansstudie och i en uppföljning av teknikbrostiftelser och holdingbolag som Riksrevisionsverket (RRV) avrapporterade till regeringen våren 2001. RRV genomförde också en enkätundersökning bland forskare vid lärosäten med holdingbolag. Enkätstudien hade ett omfattande bortfall, som av allt att döma motsvarade mer än två tredjedelar av urvalsgruppen. I den samlade bilden från dessa studier framträder ändå ett visst mönster i fråga om högskolans kontaktytor och aktörer för samverkan.

Genomgående framträder forskarna/lärarna och deras personbundna nätverk som den avgörande formen för lärosätenas utåtriktade kontakter. I beskrivningarna framhålls att dessa nätverk inte kan styras eller administreras fram. I stället krävs ofta eldsjäljar och dessutom långa tidsperspektiv för väl fungerande samverkansprocesser. Forskarna har en positiv grundinställning till de utåtriktade kontakterna och forskarna vill själva ha kontroll över dessa processer. Institutionsnivån betonas som den viktiga nivån för samverkan. Forskarna ger klart mindre betydelse åt centrala dokument om policy och strategier för samverkan. Betydelsen av andra aktörer framträder mer diffust. De förefaller också vara dåligt kända av forskarna.

Enligt Högskoleverkets redovisning har rektorerna god överblick över lärosätenas samverkan. Rektorerna har även lätt för att marknadsföra denna utåt. Men de har svårt att förankra sig inåt på det egna lärosätet. Studentperspektivet – med studenternas syn på och delaktighet i samverkansprocesserna – är emellertid mycket lite belyst.

Av Högskoleverkets dokumentation framgår att organisatoriskt eller ekonomiskt inriktade samverkansformer har utvecklats för att underlätta kontakterna mellan forskare och företrädare för olika intressenter i högskolans omvärld. Grovt sett kan dessa samverkansformer delas in i fyra kategorier. Kategorierna kan i en del fall överlappa varandra.

En kategori rör olika *organ eller miljöer för samverkan*. Ett exempel är de kontaktsekreterariat som tidigt började inrättas vid flera lärosäten. Exempel inom forskningen är inrättandet av teknikparker, forskarbyar eller teknikbrostiftelser och holdingbolag. De senare är till för att främja samarbete mellan å ena sidan forskare och å andra sidan små och medelstora företag. Exempel inom utbildningen är de regionala utvecklingscentrum för lärarutbildningen som under senare år har bildats vid flera högskolor med lärarutbildning. Syftet är bl.a. att skapa ett forum för erfarenhetsutbyte mellan skolor, högskolor och kommuner samt att stärka lärarnas möjlighet till fortbildning och vidareutbildning.

En annan kategori rör mer olika *former för samverkan mellan högskolans forskning och dess omvärld*. Exempel på sådana samverkansformer är gemensamma projekt eller cirklar för forskning samt uppdragsforskning. Andra exempel är forskarskolor och industridoktorander samt holdingbolag för kommersialisering av forskningsresultat. Adjungerade lärare kan utgöra en viktig kontaktyta mellan högskolan och arbetslivet. Adjungerade lärare kan hänföras till både denna kategori och den kategori som rör samverkan om utbildning. Detsamma kan sägas om lärarnas/forskarnas olika engagemang via bisysslor.

En tredje kategori rör *former för samverkan om utbildning*. Till denna kategori räknas bl.a. uppdragsutbildning samt fortbildning och vidareutbildning. Till kategorin hör också utbildning som varvas med arbete (s.k. COOP-utbildning), pooler för examensjobb samt olika former av s.k. kuvösenheter för att utveckla studenters nyföretagande.

En fjärde kategori rör *samverkansaktiviteter riktade till olika grupper av intressenter* i högskolans omvärld. En intressegrupp är näringslivet. En annan intressegrupp är den offentliga sektorn och en tredje är allmänheten. Flera slag av ekonomiskt stöd har utvecklats för att utveckla högskolans samverkan med näringslivet. Stöden har bl.a. förmedlats från Närings- och teknikutvecklingsvecklingsverket (NUTEK), KK-stiftelsen och Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA). I anslutning till sitt uppdrag att utvärdera teknikbrostiftelser och holdingbolag diskuterar RRV olika modeller för fortsatt ekonomiskt stöd till samverkan mellan högskolan och näringslivet.

Samverkansaktiviteternas utveckling

Det är svårt att av tillgängligt material bilda en uppfattning om i vilken mån statsmakternas önskemål om en ökad samverkan är uppfyllt. Som framgår av vad som sägs ovan, började olika slag av samverkansprocesser utvecklas långt innan samverkansuppdraget fördes in i högskolelagen.

Enligt flera intervjusvar bland både högskolans externa intressenter och fackliga representanter har högskolan ökat sin samverkan med omvärlden under senare år. Men samverkansuppdraget spänner över ett brett fält av intressenter utanför högskolan och ökningen är ojämnt fördelad mellan olika intressegrupper.

Den bild som framträder tydligast är att högskolans mest välutvecklade kontakter främst rör näringslivet, som ofta också likställs med ”det omgivande samhället”. Näringslivskontakterna domineras av större företag. Enligt redovisningen är det stora skillnader i både kultur och tidsperspektiv mellan högskolan och mindre företag. (Se sidan 22.)

Också intressenter inom den offentliga sektorn bedömer emellertid att högskolans intresse för samverkan har ökat. Men bilden är inte tydlig vare sig när det gäller omfattningen eller utvecklingen av högskolans kontakter med kommuner och andra delar av den offentliga sektorn eller kontakter med allmänheten. Enligt redovisningen samverkar de flesta lärosätena med de omkringliggande kommunerna. I flera fall rör kontakterna skolområdet. Lärosäten med lärarutbildning har t.ex. ofta någon form av utvecklingsprojekt riktat mot regionens skolor.

Högskolans kontakter med andra organisationer inom kulturlivet och folkbildningen förefaller outvecklade och det är än mer oklart i vilken utsträckning dessa kontakter har förändrats.

Som ovan nämnts gav regeringen hösten 2000 i uppdrag till RRV att se över verksamheten vid de teknikbrostiftelser och holdingbolag som hade bildats under åren 1993–1995. Syftet var att ytterligare stärka och utveckla samverkan mellan högskolan och näringslivet. Uppdraget – begränsat till de delar av högskolans samverkan som rör näringslivet – redovisades i maj 2001. RRV inriktade sin översyn på högskolans samverkan med befintliga företag samt på stöd till att kommersialisera forskningsresultat. RRV:s övergripande bedömning är att både teknikbrostiftelserna och holdingbolagen har bidragit till att utveckla högskolans samverkan med näringslivet.

I fråga om stiftelserna konstaterar emellertid RRV att deras förordnanden ger mycket vida ramar för verksamheten och att direktiven är oklara. Enligt RRV har ingen teknikbro gått utöver sitt mandat. Men verksamheten har brister. Bl.a. förväntas stiftelserna ta ett samlat ansvar för att stödja samverkan mellan högskolan och näringslivet och även stödja holdingbolagen. RRV konstaterar att detta endast har förekommit i begränsad utsträckning.

I fråga om holdingbolagen konstaterar RRV att både direktiven för bolagens verksamhet och avvikelserna från dessa direktiv är tydligare än i fallet med stiftelserna. Enligt RRV är det tveksamt om de stödbolag som i många fall har bildats är i enlighet med gällande bolagsordningar. RRV framhåller också risken för att stödbolagens verksamhet ligger inom högskolans grundläggande ansvar, bl.a. i fråga om uppdragsutbildning.

Drivkrafter och hinder för samverkan

I Högskoleverkets redovisning poängteras behovet av naturliga eller neutrala mötesplatser mellan högskolan och dess omgivande intressenter. Av redovisningen ovan framgår samtidigt att det redan finns flera mötesarenor. En intressant fråga är därmed hur de befintliga mötesarenorna fungerar. En

annan intressant fråga är hur de yttre ramarna – reglering, ekonomi och organisation – påverkar en utveckling av högskolans samverkan. Vilka är drivkrafterna och vilka är hindren för en sådan utveckling?

Ömsesidiga kontakter och förväntningar

En tydlig önskan från statsmakterna vid 1997 års ändring i högskolelagen var att högskolans kommunikation med omgivningen skulle präglas av ömsesidighet. Mycket tycks emellertid återstå innan önskemålet om ömsesidiga kontakter kan anses vara uppfyllt.

Teoretiskt framträder en viss medvetenhet om kravet på ömsesidighet i kontakterna mellan högskolan och dess omgivning. Kravet betonas i flera av de sammanställningar av högskolans samverkanskontakter som verkets rapporter är baserade på. Ömsesidigheten betonades också i de intervjuer som genomfördes på lärosätena.

I praktiken tycks emellertid samverkanskontakterna vara präglade av en syn på högskolan som en enbart givande aktör och omgivningen en enbart mottagande aktör. I högskolornas egna redovisningar beskrivs högskolans kontakter med omgivningen fortfarande som en form av enkelriktad information där högskolan producerar och sprider kunskap till olika mottagare i omgivningen. Av Högskoleverkets redovisning framgår också att även lärosäten med en mer genomtänkt syn på samverkansuppgiften begränsar beskrivningen av faktiska aktiviteter till att forskningsresultat ska synliggöras och nyttiggöras.

Inte heller från aktörerna i högskolans omgivning präglas förväntningarna på högskolan av ömsesidiga aktiviteter. Högskolan betraktas i stället som ett slags svårforcerat bibliotek där färdiga kunskaper för olika problem kan hämtas. Svårigheten att hitta dessa färdiga kunskaper lyfts fram, inte bristen på ömsesidighet i kontakterna med högskolan. Lärosätena beskrivs som otydliga och dåliga på att marknadsföra sin verksamhet i sin kommunikation med omvärlden. De externa aktörerna efterlyser tydligare ingångar till högskolan samt till olika samverkansformer. Dessa förväntningar blandas emellanåt med misstro mot högskolans förmåga att svara upp mot förväntningarna.

Tydligast artikuleras dessa problem av småföretagare. Dessa har enligt flera källor många svårigheter med att närma sig högskolan. Detta gäller också i de fall småföretagarna befinner sig nära eller i en högskolemiljö och t.o.m. har erfarenheter därifrån.

I sina skrifter framhåller Högskoleverket vikten av att högskolan klargör uppfattningarna om vad man kan och inte kan bidra med i olika samverkans-

aktiviteter. Att det t.ex. handlar om hur man förhåller sig till kunskap samt inspiration till nya sätt att tänka och att angripa problem snarare än om att förmedla färdiga produkter och recept.

Teknikbrostiftelserna och holdingbolagen bildades några år innan uppgiften med krav på ömsesidig samverkan fördes in i högskolelagen. I RRV:s utvärdering av dessa bolag och stiftelser nämns kravet på ett ömsesidigt kunskapsutbyte endast i förbigående och frågan utvecklas inte närmare i rapporten.

Respekt och förståelse för varandras särart

Samverkansuppdragets innebörd kan beskrivas som att den klassiska dragkampen förstärks mellan krav på högskolans relevans och nytta för samhället och akademiernas egna krav på autonomi. Dragkampen kan komma att bli mer synlig då högskolans företrädare ska möta externa intressenter från andra kulturer i olika samverkansaktiviteter. Skillnaderna är i sig grunden för att det behövs en samverkan för att kommunicera och utveckla kunskap. Denna dragkamp kan då bli till en tillgång i en strävan efter hög kvalitet i högskolans verksamhet. Men skillnaderna beskrivs oftare som ett problem än som en tillgång. Detta kan i sin tur vara ett uttryck för att de beskrivna samverkansaktiviteterna ännu är rätt outvecklade.

Problemen med de skilda kulturerna i samverkansaktiviteterna beskrivs snarast ur de externa aktörernas perspektiv i deras möte med högskolan. Vilka problem högskolan kan möta i sina kontakter med olika intressegrupper i högskolans omvärld berörs inte i samma utsträckning. Om detta speglar den faktiska situationen i högskolans samverkansaktiviteter kan det hänga ihop med den ovan beskrivna bristen på ömsesidighet i dessa aktiviteter.

Vikten av att akademien slår vakt om sin särart och forskningens integritet framhålls i flera av de skrifter som Högskoleverket hänvisar till i sina rapporter. Samverkansuppdraget får inte inverka på forskningens frihet. Detta – som också framhålls av statsmakterna – kan närmast sägas vara en truism. Forskningens frihet och akademins integritet är den centrala delen i värdet av högskolans verksamhet. Ofria akademier bidrar inte till någon samhällsnytta. Det är också endast undantagsvis – och i debattinlägg – som samverkansuppdraget anges som ett hot mot denna integritet. En välvillig tolkning av denna situation är att den pågående debatten om forskningens frihet i olika sammanhang bidrar till att slå vakt om denna frihet.

Skilda tidsperspektiv mellan högskolan och dess omvärld är ett annat problem som tas upp i flera sammanhang. Högskolans verksamhet förut-

sätter långa tidsperspektiv vilket i många fall inte stämmer överens med vad som gäller för de externa aktörerna.

En annan fråga som kan behöva lyftas fram är hur de organisatoriska förutsättningarna i högskolan skiljer sig från vad som gäller för många externa intressenter. De externa aktörernas problembeskrivning tycks utgå från en traditionell och hierarkisk organisation. Men universitet och högskolor är kunskapsorganisationer. Sådana får sitt värde genom de enskilda medarbetarnas – i högskolan forskarnas – kunskap och kompetens samt forskarnas många nätverk för att kommunicera detta med kollegor och andra delar av omvärlden. Tillgång till forskarnas kunskap och kompetens byggs således på personliga kontakter och nätverk snarare än på mer konventionella kontakter i en hierarki.

Högskolans meriteringssystem och samverkan

I ambitionen att åstadkomma en ökad samverkan mellan högskolan och dess omgivning är en central fråga i vilken mån insatser som leder till ökad samverkan är meriterande i högskolesystemet. Denna fråga behandlas knappast allt i tillgängliga dokument om högskolans samverkan. Två aspekter kan emellertid lyftas fram.

En fråga rör det formella meriteringssystemet och regleringen av detta. Vid den s.k. befordringsreformen (1998) fördes samverkansaspekterna in i högskoleförordningen (1993:100) när det gäller befordran till lektor. Särskild förmåga att samverka med det omgivande samhället kan således vara en grund för att befordra en adjunkt till lektor enligt förordningens 4 kap. 13 §. En annan fråga rör utvecklingen av praxis inom högskolesystemet. I vilken utsträckning har sådana befordringar förekommit och på vilka grunder har förmågan att samverka bedömts i sådana fall?

Ekonomi – både drivkraft och hinder

Även om samverkansuppdraget ses som en integrerad del av lärosätenas arbete med utbildning och forskning menar många att samverkan initialt förutsätter extra resurser. I sina redovisningar anger flera lärosäten bristande finansiering och frånvaro av incitament som hinder i arbetet med den nya samverkansuppgiften. Av Högskoleverkets redovisning framgår samtidigt att ekonomin kan ses som både drivkraft och hinder för en ökad samverkan.

Den ökade andelen externt finansierad forskning – inklusive uppdragsforskning – ökar möjligheterna för de enskilda forskarna att finansiera sin forskning. En del forskare ser detta som ett incitament för ökad samverkan. Men möjligheterna till externt finansierad forskning – och därmed ökad

samverkan – är mycket ojämnt fördelade mellan både olika lärosäten och olika ämnesområden. Enligt verkets redovisning år 2000 var andelen externt finansierad forskning 32 procent för humaniora, 48 procent för naturvetenskap, 52 procent för samhällsvetenskap och 64 procent för de tekniska vetenskaperna.

Den externt finansierade forskningen beskrivs inte heller som problemfri av högskolans företrädare. Med ökad andel extern finansiering skärps konkurrensen mellan inom- och utomvetenskapliga prioriteringar. Därmed riskerar institutionernas och fakulteternas inflytande över forskningens inriktning att minska. Samtidigt ökar kraven på redovisning och alltmer tid går åt till att söka pengar från olika forskningsfinansiärer.

Inom grundutbildningen är de ekonomiska förutsättningarna för en ökad samverkan något annorlunda. En relativt sett minskad anslagstilldelning i kombination med en kraftig expansion under 1990-talet har medfört att flera lärare anger tiden som den stora bristvaran. Många lärare menar att de drunknar i undervisning varför engagemanget i nya uppgifter – som en ökad samverkan – är begränsat.

Ett medborgarperspektiv på samverkan

Av den tidigare beskrivningen framgår att samverkansuppdraget i praktiken i rätt hög grad har kommit att präglas av företagens eller näringslivets perspektiv. Uppdraget omfattar också flera andra aspekter. Här speglas olika kulturella och sociala aspekter på högskolans samverkan ur ett medborgarperspektiv. Aspekterna knyter an till både utbildningen och forskningen.

Breddad rekrytering till högskolan

I samverkansuppdraget ingår att främja rekryteringen av nya grupper till högskolan samt att stimulera intresset för högskolestudier i det egna närområdet. Detta har sedan länge varit återkommande krav i högskolepolitiken. Högskolan har expanderat kraftigt under efterkrigstiden. Den sociala snedrekryteringen till högskolan består ännu under 1990-talet, även om en viss utjämning har skett vilket framgår av Högskoleverkets Årsrapport 2001. En viktig fråga är därmed vilka kontakter högskolan har med intressegrupper som kan företräda – och bidra till – en bredare social rekrytering.

Inom ramen för Högskoleverkets analys av samverkansuppdraget intervjuades företrädare för fyra studieförbund. Genomgående är dessa positiva till en ökad samverkan med högskolan. Ur bildningssynpunkt ser de också

många fördelar med en ökad samverkan, bl.a. en breddad rekryteringsbas för högskolan. De kontakter som hittills har förekommit beskrivs emellertid som tillfälliga och slumpmässiga. I huvudsak har kontakterna varit en följd av initiativ från bildningsförbunden och inte från högskolan. Studieförbundens erfarenheter av samverkan med högskolan liknar i övrigt småföretagarnas beskrivning av hur de upplever problemen med samverkanskontakterna. Också studieförbunden påtalar svårigheter med att närma sig högskolan med en idé. En mer öppen och tillgänglig högskola efterlyses. Studieförbunden uppges ha relativt stora kontaktytor i övrigt. Men dessa kontaktytor spänner inte över forskarnas nätverk inom universitet och högskolor.

Forskningen och demokratin

En annan aspekt som regeringen lyfter fram i utformningen av samverkansuppdraget är högskolans roll i arbetet med att befästa och utveckla demokratin i samhället. Frågan berörs i ett par aktuella kommittébetänkanden.

Den tidigare nämnda kommittén Forskning 2000 framhåller i sitt slutbetänkande att tanke- och yttrandefriheten är ideal och grundläggande värderingar som är gemensamma för forskningen och det demokratiska samhället. Forskningens betydelse som normbildare för kritiskt tänkande mot vidskepelse och fördomar anges som ett exempel. Respekten för olikttänkande anförs som ett annat exempel. Sökandet efter ny kunskap är ytterligare ett exempel som lyfts fram. Men kommittén konstaterar också att erfarenheterna visar att bilden inte är entydig.

Kommittén konstaterar att det inte fanns någon garanti för politiskt omdöme bland akademiska lärare och studenter i Lund under 1930-talet. Mer dramatiska exempel kunde också hämtas från Tyskland under samma tid samt från Sovjetunionen och andra diktaturstater.

Det är inte heller oproblemiskt med ny kunskap. Den kan leda till svåra avvägningar som i debatten om hjärndödsbegreppet. Ny kunskap kan också skapa nya problem samtidigt som kunskapen används för att lösa andra problem. Så har t.ex. varit fallet med upptäckterna av penicillin och bekämpningsmedel som DDT.

En annan kommitté, Demokratiutredningen, lyfter också fram forskningens betydelse i ett demokratiperspektiv i sitt slutbetänkande *En uthållig demokrati* (SOU 2000:1). Där behandlas behovet av en mångvetenskaplig demokratiforskning i ett särskilt kapitel. Utredningen betonar vikten av en kritisk teori i förhållande till det existerande samhället samt att skillnader

mellan ideal och verklighet påvisas. Utredningen pekar på behovet av en ökad demokratiforskning och föreslår fem mångvetenskapliga forskningsprogram under en femårsperiod. Utredningen understryker betydelsen av att den förslagna forskningen utmärks av största möjliga självständighet.

Hösten 1996 anslög riksdagen också medel för nätverk för Europa-forskning. Medlen avsågs finansiera koordinerande sekretariat inom forskningsområdena humaniora-samhällsvetenskap, statsvetenskap och juridik.

Regelkonflikter

Nya eller gamla konflikter – en fråga om tillsyn

Med ökade krav på högskolan att samverka med det omgivande samhället kan konflikter mellan olika regelsystem uppstå. Konflikterna rör grundläggande frågor mellan å ena sidan kraven på högskolans verksamhet – vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt – och å andra sidan kraven på olika slag av samverkan.

Högskolans verksamhet regleras i en egen lag sedan 1977 då vi fick den första högskolelagen (1977:218). Vid 1993 års högskolereform fick vi en ny högskolelag (1992:1434). Flera krav på ökad samhällsrelevans fördes in i den nya lagen, bl.a. i fråga om jämställdhet samt förståelse för andra länder och internationella förhållanden.

Högskolan har således reglerats i en egen lag sedan ett kvarts sekel. Men under denna tid är det enbart under begränsade perioder som det har funnits en myndighet med tillsynsansvar för högskolans verksamhet. Detta har sannolikt begränsat förutsättningarna att klarlägga eventuella regelkonflikter och motstridiga krav i högskolans verksamhet.

Samtidigt med den första högskolelagen inrättades Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Detta ämbete fick emellertid tillsynsansvar inskrivet i sin instruktion först drygt tio år senare, 1988. Fyra år senare avvecklades UHÄ och fem nya myndigheter inrättades inom högskoleadministrationen. Samtidigt fattade riksdagen beslut om en ny högskolelag. Ingen av de nya myndigheterna fick emellertid ansvar för tillsyn av att högskolans verksamhet bedrivs i enlighet med den nya lagens bestämmelser. Högskoleadministrationen ombildades åter tre år senare. Den 1 juli 1995 bildades Högskoleverket med ansvar för nationella intressen i en decentraliserad högskolesektor. Det nya verket fick ett tydligt tillsynsansvar inskrivet i sin instruktion, bl.a. efter ett påpekande från Riksdagens revisorer om vikten av detta.

I Högskoleverkets tillsyn har man uppmärksammat flera exempel på både uppenbara och potentiella konflikter mellan olika delar av högskolans regelsystem med anknytning till högskolans samverkansuppdrag.

Examination vid uppdragsutbildning

År 1996 avslutade Högskoleverket en granskning av avgiftsbelagd utbildning i privat regi. Verket konstaterade att flera universitet och högskolor regelmässigt samverkar med studieförbund för att förmedla utbildning på väsentligen samma nivå som inom högskolan. Sådan utbildning ligger inte till grund för lärosätenas resurstilldelning. Men efter prövning av examinator kan utbildningsresultatet ge högskolepoäng till de studerande och även föras in i högskolans system för studiedokumentation.

Verket var kritiskt mot att studerande som inte var antagna till högskolan kunde erhålla högskolepoäng. Man konstaterade att rättsläget var oklart och att tolkningar och praxis varierade. Enligt verket skulle möjligheten att tillgodoräkna sig högskolepoäng från uppdragsutbildning tillämpas restriktivt. Verket skrev till regeringen att rättsläget behövde klargöras, vilket regeringen också har gjort i och med förordningen (1997:845) om uppdragsutbildning.

Verket påpekade också att ekonomiska intressen kunde komma att kollidera med statliga intressen vid uppdragsutbildning om lärare som – mot betalning – svarar för utbildningen också deltar i examinationen. För att undvika risk för förtroendeskada menade verket därför att lärare som åtar sig undervisning för annan utbildningsanordnade inte bör delta i examinationen av de studerande i denna utbildning.

Samverkan eller konkurrens vid kommersiell verksamhet

Efter anmälan av ett företag har Högskoleverket granskat förekomst av kommersiell verksamhet inom två lärosäten. Insatserna handlade om olika slag av mätningar och analyser som tillhandahölls mot betalning på den öppna marknaden.

I båda fallen konstaterade verket att de genomförda mätningarna och analyserna inte bedrevs i samverkan utan i konkurrens med företag på den öppna marknaden. Verket ifrågasatte också om de mätningar och analyser som genomfördes mot betalning hade stöd i gällande regelverk för lärosätena. I egenskap av självständiga myndigheter får lärosätena endast bedriva verksamhet som har författningsmässigt stöd.

I det ena fallet upphörde lärosätet med de aktuella insatserna. I det andra fallet överfördes insatserna till ett företag bredvid lärosätet. Detta lärosäte

ådrog sig senare ytterligare en anmälan sedan en av universitetets lektorer hade hjälpt till med att sammanställa en rapport och analysera genomförda mätningar. Vid behandlingen av denna anmälan delade emellertid verket lärosätets uppfattning att detta var en del av högskolans samverkansuppdrag.

Externa finansiärs inflytande över forskarutbildningen

Hösten 1999 avrapporterade Högskoleverket en granskning av hur reglerna för antagning till forskarutbildning hade tillämpats. För att bli antagen till forskarutbildning krävs numera – förutom behörighet, lämplighet och möjligheter till handledning – att studiefinansieringen är ordnad. Två alternativ finns. I det ena fallet antas studenten som doktorand eller beviljas studiebidrag. I det andra fallet ska studiefinansieringen ordnas på annat sätt. Sådan extern finansiering kan utgöra en form av samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället.

Det visade sig vara ett problem att externa finansiärer sällan ger pengar för hela den period som motsvarar forskarutbildningens längd, fyra år. Denna kortsiktiga, externa finansiering var främst ett problem för små institutioner med få externa finansieringskällor. Tydligast var problemet inom humaniora och samhällsvetenskap. Verket fann också att fakultetsnämnderna tolkade sitt ansvar för doktorander med extern finansiering mycket olika. Verket framhöll att det enskilda lärosätet ytterst hade ansvar för att det finns finansiering så att utbildningen kan genomföras. Verket påpekade att detta är en förvaltningsrättslig skyldighet, som inte kan avtalas bort.

Den allmänna uppfattningen inom lärosäten med rätt att utfärda doktorsexamen var att externa finansiärer inte direkt hade utövat inflytande över vare sig vilka som skulle antas till forskarutbildning eller val av ämne och problemformulering för avhandlingen. Men försök till sådant inflytande hade förekommit. Akademin hade då värnat sin autonomi, ibland efter intensiva diskussioner. Dessa diskussioner hade främst förekommit inom tekniska och naturvetenskapliga ämnesområden. Ett särskilt problem i detta sammanhang var s.k. industridoktorander eller doktorander vid s.k. kompetenscentra. Dessa doktorander bestämde ofta sitt avhandlingsämne i dialog med företaget. Akademiernas möjlighet till inflytande och insyn var då begränsad.

Upphovsrätt vid forskning

I Högskoleverkets avrapportering av antagningen för forskarutbildning berörs också forskarnas upphovsrätt till sina forskningsresultat, dvs. rätten

att fritt publicera sina resultat vid den tidpunkt forskaren finner lämplig. Från akademiernas sida kunde man tänka sig en viss fördröjning med att publicera resultatet, upp till två månader, för att tillgodose externa finansierares intressen. I rapporten uttrycker verket ingen uppfattning i denna fråga.

Med växande andel externt finansierad forskning och uppdragsforskning kan frågan om forskarnas upphovsrätt komma att få ökad betydelse. Enligt verkets jurister kan frågan lösas genom att forskarna skriver in rätten till fri publicering av forskningsresultaten i sina avtal med externa forskarfinansierare. I de fall detta inte tydligt framgår av avtalen kan forskarna få problem med att publicera sina resultat.

Av slutbetänkandet från Forskning 2000 framgår att här finns ett problem i anslutning till en ökande andel externt finansierad forskning. Enligt kommittén avtalar flera forskare bort sin rätt till forskningsresultaten. Detta gäller bl.a. kontrakt med NUTEK, Stiftelsen för strategisk forskning och andra forskningsstiftelser.

Förtroendeskada vid bisysslor

Enligt lagen (1994:260) om offentlig anställning (LOA) får offentligt anställda inte inneha bisysslor som kan rubba förtroendet för deras opartiskhet i sin huvudanställning. Enligt högskolelagen har emellertid högskolans lärare en utvidgad rätt att vid sidan om sin anställning ha uppdrag som rör forskning och utvecklingsarbete inom anställningens ämnesområde. Men också i dessa fall föreskrivs att sådana uppdrag inte får skada allmänhetens förtroende för högskolan.

Offentligt anställdas bisysslor har nyligen utretts (SOU 2000:80). I ett remissyttrande till betänkandet framhåller Högskoleverket bl.a. att ett lärosäte som får kännedom om en förtroendeskadlig bisyssla ska ålägga läraren att upphöra med eller inte åta sig bisysslan.

Verket inledde våren 2001 en granskning av i vilken mån regelverket för bisysslor är tillräckligt tydligt för att motverka förtroendeskada vid bisysslor. I granskningen studeras bl.a. hur frågor om bisysslor kommuniceras och dokumenteras inom lärosätena. Granskningen ska avrapporteras hösten 2001.

Samverkansuppgiften i ett rättsligt perspektiv

I ett projekt som löper under år 2001 granskar Högskoleverket för närvarande hur lärosätena lever upp till högskolelagens krav på samverkan med det omgivande samhället.

En fråga som ska studeras är om lärosätena i anslutning till samverkansuppdraget upplever några mål- eller regelkonflikter och hur dessa i så fall hanteras. En annan fråga är om vissa delar av det omgivande samhället prioriteras framför andra och om detta i så fall påtalas. En tredje fråga är om lärosätena har lagt fast några principer för gränsdragning mellan bisysslor och lärosätets reguljära verksamhet.

Internationella erfarenheter

Få studier

I hela den västliga världen har det under de senaste decennierna riktats krav mot högskolesektorn att den ska öppna sig mot omvärlden. Det förefaller emellertid vara sparsamt med dokumentation om erfarenheterna av dessa satsningar.

Detta avsnitt bygger på ett fåtal aktuella studier samt på information från några aktuella konferenser där högskolans samverkan med det omgivande samhället har behandlats. Avsnittet är närmast tentativt. I huvudsak är diskussionen och dokumentationen begränsad till den del av högskolans samverkansuppdrag som rör kontakter med näringslivet.

År 1998 avrapporterade CRE (dåvarande Association of European Universities), Europeiska kommissionen och ERT (European Round Table of Industrialists) resultatet av en gemensam studie av dialogen mellan universiteten och deras avnämare inom 19 olika regioner i Europa. Analysen i denna studie har en bredare ansats och är inriktad på dialogens betydelse för såväl den ekonomiska utvecklingen som kulturella och sociala frågor i det omgivande samhället. Studien genomfördes med hjälp av en mindre expertgrupp. Såväl dialogens mer fysiska ramar (bl.a. antal kontakter och institutioner av olika slag) som själva dialogprocessen ingår i analysen. En bakgrund till att studien genomfördes var bedömningen att universitetens traditionella roll står på spel och att universiteten behöver föra en meningsfull dialog med olika avnämare för att utveckla sin verksamhet. De deltagande lärosätena svarade för den dokumentation som analysen bygger på. Vid avrapporteringen konstateras att detta kan ha medfört viss filtrering av kritiken från avnämarna. I slutsatserna framträder ändå många kritiska avnämarmarkommentarer om dialogen. Innebörden av avnämarnas kritik i denna studie överensstämmer också i stort sett med resultat och slutsatser från andra källor.

Det norska institutet för studier av forskning och utbildning (NIFU) avrapporterade våren 2000 en översikt av förhållandet mellan näringslivet och universitets- och högskolesektorn i Norge. Analysen i denna rapport bygger på statistik samt intervjuer med företrädare för både näringslivet och högskolesektorn. I den senare gruppen intervjuades personer med erfarenheter av näringslivskontakter, företrädesvis med en teknisk bakgrund. I

rapporten konstateras att detta urval kan ha medfört en mer positiv bild av samarbetet, där kritiska kommentarer och invändningar inte kommer fram.

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) publicerade våren 2000 två rapporter med anknytning till samverkansuppdraget. Den ena rapporten bygger på en studie av det svenska högskolesystemets betydelse för den nationella konkurrensförmågan samt regional utveckling. Rapporten har utarbetats inom ramen för ett omfattande forskningsprogram med flera projektdelar. Rapportens underlag har tagits fram av svenska forskargrupper tillsammans med forskare från Nederländerna, Storbritannien och USA. I den andra SNS-rapporten redovisas en studie av akademiskt entreprenörskap i Sverige och USA. Denna rapport har tagits fram av två forskare, varav en är verksam i Sverige och en i USA.

Internationella erfarenheter av samverkan mellan högskolesektorn och näringslivet har också behandlats vid ett antal konferenser under senare år. Våren 2001 stod Sverige som värd för två internationella konferenser där frågan behandlades. *Conference on Cooperation between Academia and Industry with Focus on the IT Sector* hölls i april i Karlskrona med deltagare från bl.a. EU, OECD, Danmark, Sverige och USA. Den formella dokumentationen från konferensen föreligger först senare. *Knowledge and Learning for a Sustainable Society* hölls i juni i Göteborg med deltagare från EU-länderna samt USA och Kanada. Från denna konferens föreligger viss dokumentation.

Samverkansuppgiften berördes också något vid en konferens om humaniora i Sigtuna våren 2001. Från denna konferens föreligger ännu ingen formell dokumentation.

Erfarenheter av samverkan

Uppdraget att utveckla och förmedla kunskap i olika former är den centrala och återkommande frågan också när det gäller internationella erfarenheter av högskolans samverkan. En fråga som också återkommer är nätverkens betydelse för olika samverkansaktiviteter.

Kunskap som mål och medel

Kunskap är ett mål i sig och själva navet för all samverkan mellan högskolan och det omgivande samhället. Framför allt högskolans företrädare betonar vikten av spetskompetens och satsningar på grundforskning. Men även

företrädare för industrin lyfter fram denna aspekt. Enligt Volvos vice VD krävs t.ex. olika slag av kunskap i olika utvecklingskedan. Banbrytande teknik växer fram inom akademiernas forskning medan tekniken utvecklas över – inte inom – disciplinområden. Uppdragsforskningen får allt större betydelse.

Ett återkommande tema, framförallt vid Karlskronakonferensen, är att samverkan mellan högskolan och näringslivet inte handlar om att överföra kunskap utan om att tillsammans vidareutveckla kunskap.

Vid konferensen om kunskap och lärande för ett uthålligt samhälle (Göteborg i juni 2001) framhöll professor Bodil Jönsson att kunskapsbyggande handlar om mycket mer än informationsöverföring. Kunskapsbyggande handlar om att skapa samband mellan detaljerna och helheten, att strukturera och kommunicera kunskap. Hon framhöll att universiteten måste bli bättre på att ta emot frågor från medborgarna i stället för att både formulera och besvara frågor på egen hand.

Också internationella erfarenheter visar emellertid att det har varit svårt att åstadkomma den önskade ömsesidigheten i högskolans samverkan med det omgivande samhället. Enligt avrapporteringen från 19 europeiska regioner är universiteten i huvudsak utbudsorienterade. Avnämmarkontakterna är få och sporadiska, både i fråga om små och medelstora företag och i fråga om andra slag av avnämmarkategorier som skolor, teatrar och muséer.

Kunskap är också ett medel för att förbättra samverkan mellan högskolan och näringslivet. Flera företrädare – för både högskolan och näringslivet – betonar en ömsesidig respekt och förståelse för varandras förutsättningar och villkor för att goda samverkansaktiviteter ska kunna utvecklas. En förutsättning för att uppnå detta anses vara väl utbildad arbetskraft inom näringslivet med bl.a. flera akademiker.

Ytterligare en kunskapsaspekt är den allvarliga bristen på kunskap – inte minst vetenskapligt grundad kunskap – om hur olika modeller för samverkan fungerar. Volvos vice VD, återigen, betonar att vid utvecklingsprocesser behövs både nyttogörande aktörer och kritiskt granskande betraktare. Bristen på kvalitativa och kvantitativa indikatorer för att bedöma och mäta samverkansaktiviteter framhålls också som ett centralt problem i slutsatserna från Karlskronakonferensen.

Samverkansarenor

Som redan nämnts framhölls vid Karlskronakonferensen att dagens situation präglas av att det finns flera goda exempel på samverkan mellan

högskolan och näringslivet. Samtidigt framhölls att vi har väldigt lite kunskap om hur olika samverkansmodeller fungerar. I de olika erfarenheter som förs fram kan ändå ett mönster skönjas.

En skepsis framträder mot försök att planera eller diktera fram samverkan. Detta intryck lämnas både vid Karlskronakonferensen, i NIFU:s rapport och i avrapporteringen från 19 europeiska regioner. Intrycket är närmast att denna skepsis också i många fall gäller för särskilt anordnade samverkansarenor. Men bilden är inte entydig. I avrapporteringen av erfarenheter från de europeiska regionerna betonas att universitetens dialog med omgivningen inte får begränsas till ledningsnivå. I stället framhålls vikten av en direkt dialog, som inte heller ska föras via det man benämner som surrogatmyndigheter. Men i samma rapport framhålls ett önskemål från avnämarna om utbildade diskussionsparter för att underlätta kontakterna i samma dialog.

Genomgående betonas personkontakter och nätverkens betydelse för väl fungerande kontaktytor mellan högskolan och näringslivet. Nätverken bygger på förtroendefulla och långvariga personkontakter. Uttryck som tillit och samförstånd är vanliga. Fungerande nätverk växer lättare fram om högskolans företrädare har erfarenheter från arbetslivet. Detta är vanligare inom vissa ämnesområden, bl.a. de tekniska ämnena. I NIFU-rapporten framhålls ett starkt samband mellan forskarnas erfarenheter från arbetslivet före högskolan och deras senare forskningssamarbete med näringslivet.

Växeltjänstgöring nämns i flera fall som en möjlighet för att underlätta kontakterna mellan högskolan och näringslivet. Kalifornien lyfts ofta fram som ett föredöme. Där är det inte ovanligt att universitetspersonal tar tjänstledigt några år för att arbeta i företag eller utveckla egna företag. Studier varvade med arbete är en annan modell som också förs fram.

Som redan nämnts betonas ofta vikten av långsiktighet i de nätverk som ligger till grund för samverkansaktiviteter. Detta framförs av aktörer från både högskolan och näringslivet. Men kontrasten mellan högskolans långa tidsperspektiv och samverkansparternas många gånger kortare tidsperspektiv anges samtidigt vara ett hinder för att utveckla en god dialog och samverkan.

Högskolan som motor för tillväxt och regional utveckling

I de två SNS-rapporterna diskuteras den s.k. svenska paradoxen. Med denna avses det förhållandet att Sverige satsar mycket på forskning som också ligger på en hög nivå i internationell jämförelse. Men den svenska ekonomin har trots detta varit svag.

I den ena rapporten konstateras att det inte finns något stöd för att nya universitet och högskolor överlag kan vända en negativ utveckling i en region. Lyckosamma högskolesatsningar förekommer emellertid och vid dessa fall återkommer några gemensamma faktorer. Hit hör fungerande infrastruktur i både fysisk och kulturell bemärkelse med – återigen – väl utvecklade sociala nätverk som präglas av tillit mellan de olika aktörerna. Forskarna betonar emellertid att detta inte är tillräckligt. Bakom varje lyckosam högskolesatsning finns alltid en unik historia.

I den andra rapporten är slutsatsen att i jämförelse med USA är bristen på gynnsamma institutioner och lämpliga incitamentsstrukturer en komparativ nackdel för Sverige när det gäller att etablera ett fungerande akademiskt entreprenörskap.

I avrapporteringen av erfarenheter från 19 europeiska regioner konstateras att traditionellt har diskussionerna om universitetens dialog med avnämarna i huvudsak handlat om tekniköverföring från högskolan i syfte att gynna en ekonomisk utveckling. Förväntningar om en ekonomisk utveckling regionalt är också en vanlig bevekelsegrund när universitet etableras. I rapporten konstateras samtidigt svårigheten med att mäta en sådan utveckling.

Analys och slutsatser

Sedan den 1 januari 1997 finns en bestämmelse i högskolelagen om att högskolan ska samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet. Men även långt före denna lagändring har statsmakterna ställt krav på samhällsrelevans och samhällsnytta i fråga om högskolans verksamhet. Detta har betonats alltmer under senare decennier. Samtidigt har högskolan expanderat kraftigt – ett uttryck i sig för ökad samhällsnytta – och i ledningen av universitet och högskolor har samhällsinflytandet ökat. Olika former av organisatoriskt och ekonomiskt stöd för högskolans samverkansuppdrag har också utvecklats successivt.

Samverkansuppdraget till lärosätena

Successiv utveckling av ett oklart uppdrag

Initialt – i regleringsbrevet för 1997 – ställde regeringen allmänna krav på att lärosätena i ökad utsträckning ska samverka med det omgivande samhället. Men varken i detta regleringsbrev eller senare anges närmare i vilka avseenden en ökad samverkan är önskvärd eller hur en sådan ska bedömas. Som samverkanspartner angav regeringen näringsliv, organisationer, kulturliv och folkbildning.

Två år senare, 1999, angav regeringen offentlig förvaltning – en inte oväsentlig del av det omgivande samhället – som ytterligare en samverkanspartner. Samtidigt poängterade regeringen vikten av ömsesidiga kontakter. Uppdraget utvecklades också. Som viktiga bidrag i högskolans samverkan betonades humanistiska samhällsideal, ett rationellt tänkande och insikter om vetenskapens begränsningar samt dess förhållande till demokratiska processer och etiska värderingar. Högskolans betydelse för en utvidgad demokrati framhölls.

Tre år efter lagändringen betonades samverkansuppdraget som ett förhållningssätt i högskolans forskning och utbildning snarare än som en uppgift i sig. Som ytterligare aspekter på samverkan fördes också fram arbetslivets kompetensutveckling, det livslånga lärandet och regionala tillväxtavtal.

Högskolans samverkansuppdrag har således formulerats på mycket olika sätt och över åren har olika delar av högskolans verksamhet betonats.

Regeringens har emellertid visat ett mycket begränsat intresse för redovisning av insatser och resultat.

Krav på ömsesidigt kunskapsutbyte

Innebörden av samverkansuppdraget är inte självklar. Uppdraget kan ses som en naturlig utveckling av sedan länge etablerade förväntningar på högskolan. Med samverkansuppdraget har emellertid högskolans uppdrag delvis förändrats.

Det traditionella synsättet – både inom högskolan och dess omvärld – är att högskolan i huvudsak producerar och levererar kunskap till det omgivande samhället. Men samverkanskravet förutsätter ett mer dynamiskt förhållningssätt.

Uppdraget är nu, för både högskolan och skilda parter i omgivningen, att i mer fortlöpande processer av kunskapsutveckling vara såväl givare som mottagare av kunskap. Det handlar om att tillsammans vidareutveckla kunskap. Parterna i högskolans omgivning förväntas inta ett mer aktivt förhållningssätt. Från lärosäten och forskare förväntas en ökad lyhördhet för frågor och problem i omgivningen. Av allt att döma återstår ännu mycket innan en sådan ömsesidighet präglar högskolans kommunikation med olika intressenter i omgivningen. Förändringar av detta slag i villkoren för högskolans verksamhet är inte heller utan komplikationer. Med samverkansuppdraget ökar utmaningarna för lärosäten och forskare.

Större utmaningar för akademierna

Behov och önskemål kan variera högst avsevärt mellan olika samverkansparter. En ökad samverkan mellan högskolan och dess omgivning kan därför medföra att lärosäten och enskilda forskare ska hantera allt fler skilda – kanske även motstridiga – krav i sin verksamhet.

Med samverkansuppdraget förväntas också lärosätena och forskarna axla nya roller som delvis förändrar villkoren för deras verksamhet. Genom en nära samverkan med olika parter i högskolans omgivning riskerar forskarna att bli en del av det samhälle som de samtidigt förväntas kritiskt betrakta. I sådana fall riskerar högskolans verksamhet att förlora sitt värde för det omgivande samhället, om en anpassning till detta samhälle tillåts inverka negativt på de akademiska kraven om vetenskaplig integritet och vetenskapligt förhållningssätt. Samverkansuppdraget skärper därmed kraven på forskarnas integritet.

Lärosätenas redovisade åtgärder från de två första åren speglar både en stor bredd och viss osäkerhet om uppdraget. Lärosätenas redovisningar

liksom dokumenterade erfarenheter i övrigt – såväl i Sverige som internationellt – tyder emellertid på att samverkansaktiviteterna ännu präglas av en traditionell kunskapsförmedling från högskolan till dess omgivning. Den önskade dynamiken i uppdraget med ett ömsesidigt utbyte och utveckling av kunskap saknas ännu i stor utsträckning. Till detta kommer de konflikter mellan olika regelsystem som kan uppstå vid den fortsatta utvecklingen av samverkansinsatserna. Detta framgår av erfarenheterna av Högskoleverkets tillsyn.

Samverkansaktiviteterna

Snäv och sned bild av hur uppdraget förverkligats

Enligt flera av högskolans externa intressenter har högskolans samverkan med det omgivande samhället ökat under senare år, främst med näringslivet men i viss mån också med den offentliga sektorn. Inom näringslivet dominerar större företag. Mindre företag spelar en mer framträdande roll i beskrivningarna av olika problem kring samverkansinsatserna. Men studieförbundens företrädare beskriver liknande problem. Övriga samverkansparter framträder mer diffust.

I beskrivningarna dominerar generella frågor i ett organisatoriskt perspektiv. Lärarnas/forskarnas perspektiv – som förefaller centralt för en utvecklad samverkan – är inte närmare belyst.

Den bild som framträder av högskolans samverkan är därmed både snäv och sned i förhållande till det brett formulerade uppdraget. I huvudsak behandlas frågor om att överföra – många gånger tekniska – forskningsresultat till kommersiell verksamhet. Högskoleutbildningen, ett vetenskapligt förhållningssätt till kunskap samt kulturella och sociala aspekter i ett medborgarperspektiv har inte ägnats samma intresse.

Stimulans och hinder för samverkan

Den aktuella situationen präglas av att det förekommer flera enskilda, goda exempel på samverkan. Men kunskapen är begränsad om hur olika samverkansmodeller fungerar. Ett visst mönster kan dock skönjas.

Väl utvecklade nätverk med personliga kontakter mellan högskolans lärare/forskare och olika intressenter i omgivningen framhålls som viktiga eller avgörande samverkansvillkor. Dessa nätverk präglas av långsiktighet och förtroende. Personkontakter av detta slag låter sig knappast planeras fram. Men förutsättningarna för att utveckla sådana kontakter kan underlättas. Det finns studier som tyder på att goda personkontakter gynnas av

tidigare yrkeserfarenheter hos forskarna liksom av en hög utbildningsnivå hos parterna i högskolans omgivning.

Olika ekonomiska och organisatoriska stödformer har också utvecklats sedan lång tid tillbaka för att underlätta utvecklingen av högskolans samverkan. Kunskapen är mycket begränsad om hur dessa stödformer påverkar samverkansprocesserna. I många fall har stödformerna varit inriktade på samverkan med näringslivet. Kontaktsekretariat och teknikparker har t.ex. funnits sedan en lång tid tillbaka. Då statsmakterna inte var tillfreds med de dittillsvarande samverkansinsatserna och stödet för dessa, inrättades under 1990-talets tidigare del teknikbrostiftelser och holdingbolag. RRV avrapporterade en utvärdering av dessa våren 2001. Enligt RRV:s rapport finns det flera oklarheter och problem kring bolagens och stiftelsernas mandat. Under 1990-talets senare del har även regionala utvecklingscentrum bildats för lärarutbildningen. Men flera viktiga aspekter påverkar förutsättningarna för att utveckla samverkansprocesser mellan högskolan och dess omgivning.

Tidsperspektiven är en viktig aspekt. Att utveckla personliga kontakter och väl fungerande nätverk tar ofta lång tid. Högskolans verksamhet kräver också normalt långa tidsperspektiv. Dessa stämmer i många fall inte överens med samverkansparternas tidsperspektiv.

En annan viktig aspekt rör ekonomin. Enligt flera lärosäten saknas ekonomiska förutsättningar för samverkansuppdraget. Inte minst anges detta för grundutbildningen och ämnesområden inom humaniora och samhällsvetenskap. Inom andra områden, som teknik, kan ekonomin vara ett motiv för samverkan vid bl.a. externt finansierad forskning.

Ytterligare ett viktigt incitament rör högskolans meriteringssystem. Särskild visad förmåga att samverka med det omgivande samhället kan utgöra en meriteringsgrund vid befordran från adjunkt till lektor inom högskolan. Meriteringsfrågornas betydelse har inte närmare utvecklats i dokumenterade erfarenheter av högskolans samverkan.

Organisatoriska och kulturella skillnader mellan högskolan och olika samverkansparter beskrivs ofta som ett problem eller hinder för samverkan. Ändå kan skillnaderna ses som ett viktigt motiv för samverkan. Problemet är således inte att skillnaderna ska slätas ut utan att skillnaderna ska kunna hanteras och överbryggas för att nå en önskvärd samverkan om kunskapsutveckling. Det är oklart vilka erfarenheter som finns av sådana ambitioner.

Högskolans intressenter klagar över svårigheter att orientera sig fram till lösningar på olika problem. Här finns uppenbart frågor kring kommunikation och förväntningar som behöver lyftas fram och utvecklas. För högsko-

lans intressenter förefaller däremot inte bristen på ömsesidiga kontakter och gemensam kunskapsutveckling vara något stort problem. En brist som de för övrigt också själva bär visst ansvar för.

Ett förhållningssätt – inte en tredje uppgift

Fyra år har gått sedan samverkanskravet fördes in i högskolelagen. Detta tidsperspektiv är mycket kort inom högskolesektorn. Som regel krävs närmare tio år för att utbilda forskare och för att bedöma resultatet av högskoleutbildning. Den förhållandevis korta tid som förflutit bör beaktas vid en bedömning av högskolans samverkan.

En mycket splittrad bild framträder av högskolans samverkansuppdrag. Under den gångna fyraårsperioden har regeringen lyft fram flera mycket skilda dimensioner för och aspekter på samverkan. Dessa berör på olika sätt högskolans traditionella uppdrag – utbildning och forskning – och är svåra att avgränsa som särskilda uppgifter.

Statsmakterna har önskat en ökad samverkan, men inte närmare angivit i vilka avseenden samverkan ska öka eller hur en sådan ökning ska bedömas. Högskolans intressenter bedömer att samverkan har ökat under senare år. Det saknas emellertid mer objektiva och gemensamma grunder för dessa bedömningar.

Den bild som framträder är snarast att högskolan ges en allt större betydelse för samhällsutvecklingen och att samverkansuppdraget ska ses som en följd av denna ökade betydelse. Med detta uppdrag förändras successivt villkoren för högskolans verksamhet. Frågor och problem i det omgivande samhället förväntas i ökad utsträckning avspeglade i utbildningen och forskningen. Samtidigt väntas högskolans forskning och utbildning få allt större inverkan på olika samhälleliga processer. Samtidigt gäller – liksom tidigare – grundläggande krav på vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt till kunskap i högskolans verksamhet. Samverkansuppdraget framträder därmed inte som en tredje uppgift utan mer som ett krav på ändrat förhållningssätt i högskolans arbete med det traditionella uppdraget, utbildning och forskning.

Frågor om samverkan att studera vidare

Ovan framgår att flera centrala frågor är obesvarade när det gäller insatser och resultat i utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag. Fortsatta studier av dessa frågor kan genomföras i olika former. Under utarbetandet

av denna rapport med föreläsare för nio olika lärosäten föreslogs ett brett forsknings- och utvecklingsprogram för högskolans samverkansuppdrag. Oavsett vilka former som väljs talar vidden av samverkansuppdraget för att fortsatta studier behöver konkretiseras och avgränsas för att bli meningsfulla. Denna genomgång har visat på några områden som är intressanta vid en fortsatt utvärdering.

Uppdatering av lärosätenas erfarenheter

Detta kan i första hand göras genom en genomgång av årsredovisningarna för 2000. Lärosätena har inget krav på sig att redovisa samverkansuppdraget där. Men vid en fortsatt uppföljning är det av intresse att studera om frågan behandlas där under egen rubrik. Diskuteras begreppet? Vad lyfter lärosätena fram? En liknande genomgång bör göras av lärosätenas hemsidor.

Regleringens betydelse

Samverkansuppdraget är mångtydigt. Därför är det av betydelse att följa upp i vilken mån gällande reglering ger tillräckligt tydliga ramar och stöd för uppdraget. I första hand handlar detta om att kontinuerligt datera upp erfarenheter från Högskoleverkets tillsyn med relevans för samverkansuppdraget. Våren 2001 pågick två granskningar av detta slag.

Incitament för samverkan

Brist på incitament framhålls som ett problem i utvecklingen av samverkansuppdraget. Vilka drivkrafter har funnits för den ömsesidiga samverkan som kommit till stånd? Hur ser incitamenten ut i olika avseenden? Flera aspekter kan nämnas såsom ekonomins inverkan och betydelsen av olika organisatoriska och ekonomiska stödformer, inverkan av högskolans meriterings-system och beroendet av olika tidsperspektiv inom och utom högskolan. En fråga av särskild betydelse att studera är utvecklingen av lärarnas/forskarnas kontakter och nätverk. Dessa framstår som betydelsefulla. Vad styr inriktning och omfattning av dessa nätverk? I relation till samverkansuppdragets bredd speglar redovisade erfarenheter en snäv och sned profil. Förklaringar till detta?

Hinder för samverkan

Hinder för samverkan är väl så intressant att studera som incitament för samverkan. Delvis bör det omvända frågorna från incitamentsavsnittet ställas. Delvis är det också intressanta att studera de s.k. vita fläckarna. Varför har t.ex. studentperspektivet, medborgarperspektivet, grund-

utbildningen, eller stora ämnesområden inom humaniora-samhällsvetenskap och medicin blivit så lite belysta?

Vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt

Kan trender spåras som ger anledning till oro? Hur hanteras i så fall dessa frågor av vetenskapssamhället och av det omgivande samhället?

Samverkan och regional tillväxt

Stora förhoppningar ställs till högskolans betydelse för tillväxt och ekonomisk utveckling i olika regioner. Hur ser det samlade resultatet ut vid en litteraturgenomgång? Vilka erfarenheter finns av högskolans roll i anslutning till de regionala tillväxtavtalen?

Internationella erfarenheter

Motsvarande uppdrag finns i flertalet länder i västvärlden. Likheter och skillnader i hur uppdraget har formulerats och i förutsättningarna för att genomföra uppdraget? Betydelsen av en alltmer internationell utbildningsmarknad? Erfarenheter från EU:s forskningsprogram? Dokumenterade erfarenheter i övrigt?

Referenser

Angsmark G/Blomqvist G/Westling H 1997 *Universitet och högskolor Ur Byråkratin i backspegl* – Femtio år av förändring på sex förvaltningsområden Rapport till Förvaltningspolitiska kommissionen SOU 1997:7

Budgetpropositioner för 1997–2001

Carlsund E 2001 Minnesanteckningar från *Conference on Cooperation between Academia and Industry with Focus on the IT-sector* den 18 april 2001

Carlsund E 2001 *Det mänskliga* Minnesanteckningar från seminariet om humaniora som sökande och experiment på Sigtunastiftelsen den 2 april 2001

CRE 1998 *The Public Role of the University – The Dialogue of Universities with their Stakeholders: Comparisons between Different Regions of Europe*

CRE/European Commission/ERT 1998 *The Dialogue of Universities with their Stakeholders: Comparisons between Different Regions of Europe – Preliminary Findings and Points for Reflection*

Edquist C/Flodström A 1997 *Den tredje uppgiften: Universitet och samhälle i samverkan Ur Kunskap så det räcker?* – Arton debattinlägg om utbildning och forskning En debattbok från SACO och SULF

Frick M/Seeger B 1999 *Röster om samverkan* – Ett aktörsperspektiv på högskolans tredje uppgift Arbetsrapport nr 7 Högskoleverket

Gulbrandsen M/Marheim Larsen I 2000 *Forholdet mellom næringslivet og UoH-sektoren – et krevende mangfold* Rapport 7/2000 Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU)

Göteborg University 2001 *Knowledge and Learning for a Sustainable Society* Presummit Conference at Göteborg University 12–14 June 2001

Henrekson M/Rosenberg N 2000 *Akademiskt entreprenörskap* – Universitet och samhälle i samverkan SNS Förlag

Högskoleverket 1996 *Avgiftsbelags utbildning i privat regi* Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R

Högskoleverket 1999 *Antagning till forskarutbildning* Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R

Högskoleverket 1999 *Uppföljning av Högskoleverkets beslut 1998-11-09, reg.nr 31-50-98 angående kommersiell verksamhet vid Luleå tekniska universitet* Beslut 1999-11-23

Högskoleverket 2000 *Kommersiell verksamhet avseende mätning av radon som bedrevs av institutionen för fysik vid Lunds universitet – nu en ny uppföljning av Högskoleverkets beslut 1996-11-18, reg.nr 31-29-96* Beslut 2000-05-11

Högskoleverket 2001 *Bisysslor inom universitet och högskolor* Projektbeskrivning

Johansson T 2001 *Samarbete mellan näringslivet och högskolan* Riksdagens näringsutskott

Regleringsbrev för utgiftsområde 16, Universitet och högskolor, för åren 1997–2000

Riksdagens revisorer 2000 *Högskoleutbildning i samhällsekonomisk belysning* Rapport 1999/2000:9

Riksdagens revisorer 1995 *Högre utbildning* Förstudie 1994/95:4

Riksrevisionsverket 2001 *Från forskning till tillväxt – Statligt stöd till samverkan mellan högskola och näringsliv* Effektivitetsrevisionen RRV 2001:11

SOU 1998:128 *Forskningspolitik* Slutbetänkande av kommittén för överyn av den svenska forskningspolitiken (Forskning 2000)

SOU 2000:1 *En ut hållig demokrati* Demokratiutredningens slutbetänkande

SOU 2000:80 *Offentligt anställdas bisysslor* Betänkande från bisyssleutredningen

Sveiby K E/Risling A 1988 *Kunskapsföretaget* – Seklets viktigaste ledarutmaning Liber förlag

Sörlin S/Törnqvist 2000 *Kunskap för välstånd* – Universiteten och omvandlingen av Sverige SNS Förlag

Talerud B 1999 *Tredje uppgiften i internationell belysning* Minnesanteckningar

Talerud B 1999 *The response of Higher Education Institutions to Regional Needs* Rapport från ett internationellt seminarium 11–12 oktober 1999 vid University of Strathclyde,

Talerud B 1999 *Högskolans samverkan med det övriga samhället* – En kortfattad historisk tillbakablick Arbetsrapport nr 6 Högskoleverket

Talerud B 2000 *Högskolans arbete med sin samverkansuppgift* Högskoleverkets arbetsrapport 2000:2 AR

Vaverka J/Waerness 1999 *Politik i förändring* – den högre utbildningen och forskningen och deras relation till samhället Arbetsrapport nr 1 Högskoleverket

Högskoleverkets rapportserie

- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Bilaga 1: Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Bilaga 2:Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1995:1 R
- Grundskällärrutbildningen 1995
Högskoleverkets rapportserie 1996:1 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i biodynamisk odling
Högskoleverkets rapportserie 1996:2 R
- Tillsynsrapport – Avgiftsfri utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:3 R
- Examensrättsprövning – Konstnärlig kandidat- och magistorexamen
Högskoleverkets rapportserie 1996:4 R
- Examensrättsprövning – Kyrkomusikalisk utbildning vid Skändalsinstitutet
Högskoleverkets rapportserie 1996:5 R
- Kvalitetsarbete vid universitet och högskola
Högskoleverkets rapportserie 1996:6 R
- Vårdutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:7 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1994/95
Högskoleverkets rapportserie 1996:8 R
- Forskarutbildningen inom det språkvetenskapliga området – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1996:9 R
- The National Quality Audit of Higher Education in Sweden
Högskoleverkets rapportserie 1996:10 R
- Avgiftsbelagd utbildning i privat regi – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:11 R
- Kriterier för benämningen universitet – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1996:12 R
- Kvinnor och män i högskolan. Från gymnasium till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:13 R
- Swedish Universities & University Colleges 1994/95 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1996:14 R
- Examensrättsprövning – Teologisk utbildning vid frikyrkliga seminarier och vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:15 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås
Högskoleverkets rapportserie 1996:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 1996:17 R
- Examensrättsprövning – Uppföljning av teologisk utbildning
Högskoleverkets rapportserie 1996:18 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 1996:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlstad
Högskoleverkets rapportserie 1996:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lärarhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1996:21 R
- Högskoleprovet – Genom elva forskares ögon
Högskoleverkets rapportserie 1996:22 R
- Högskola på Gotland
Högskoleverkets rapportserie 1996:23 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Kalmar, Karlstad, Växjö, Örebro samt Mithögskolan och Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1996:24 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1994/95 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1996:25 R
- Förslag till meritvärdering vid urval på betyg – Högskoleverkets förslag till meritvärdering av nya och gamla gymnasiebetyg m.m.
Högskoleverkets rapportserie 1996:26 R
- Redovisning vid universitet och högskolor – Rapport till regeringen
Högskoleverkets rapportserie 1996:27 R
- Quality Audit of Uppsala University
Högskoleverkets rapportserie 1996:28 R
- Tillsynsrapport – Förfarande med inaktiva doktorander
Högskoleverkets rapportserie 1996:29 R
- Examensrättsprövning – Prövning av medieutbildningen vid Mediehögskolan i Uppsala
Högskoleverkets rapportserie 1996:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid fem lärosäten
Högskoleverkets rapportserie 1997:1 R
- Högskoleutbildningar inom vård och omsorg – En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1997:2 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:3 R
- Examensrättsprövning – Lärautbildning vid högskolorna i Borås och Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:4 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Örebro
Högskoleverkets rapportserie 1997:5 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Dalarna
Högskoleverkets rapportserie 1997:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R
- Kvalitet och förändring
Högskoleverkets rapportserie 1997:8 R
- Rekruteringsmål för kvinnliga professorer – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:9 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R
- Examensrättsprövning – Grundskällärexamen vid Högskolan i Falun/Borlänge, Högskolan i Jönköping och Högskolan i Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:11 R
- Examensrättsprövning – Utbildningar vid Företagsekonomiska Institutet, Stockholms Musikpedagogiska Institut och Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:12 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Högskoleverkets rapportserie 1997:13 R
- Examensrättsprövning – Utbildning i pedagogiskt drama vid tre folkhögskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:14 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle/Sandviken
Högskoleverkets rapportserie 1997:15 R
- Poänggivande uppdragsutbildning i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:16 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:17 R
- Swedish Universities & University Colleges 1995/96 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1997:18 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1997:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mälardalens högskola
Högskoleverkets rapportserie 1997:20 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungliga Musikhögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:22 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:23 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 1997:24 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar
Högskoleverkets rapportserie 1997:25 R
- Kandidat- och magistorexamen vid Kungliga Musikhögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:26 R
- Uppföljning av resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:27 R
- Bilateralt forskningssamarbete med Östeuropa – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:28 R
- Läkarutbildningen i Sverige – hur bra är den?
Bilagor:
• Självvärderingar och extern bedömning
• Vad säger studenterna om läkarutbildningen?
• Vad säger AT-läkare, handledare och examinatorer om läkarutbildningen?
Högskoleverkets rapportserie 1997:29 R
- Apotekarutbildningen vid ytterligare en högskola? – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1997:30 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mithögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:31 R
- Gymnasielärexamen vid Högskolan Dalarna, Luleå tekniska universitet och Mithögskolan – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Bilagor:
• Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete
• Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:33 R
- Konstnärlig högskoleexamen i konst och design vid fem hantverksskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:34 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Konsthögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:35 R
- Examensmål för lärarexamina
Högskoleverkets rapportserie 1997:36 R
- Rätt att inrätta professurer – Högskoleverkets prövning av Högskolan i Halmstad, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Högskolan i Örebro, Idrotthögskolan samt Mithögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:37 R

- Magisterexamensprövning vid elva högskolor – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1997:38 R
- Examinationen i högskolan – Slutrapport från Högskoleverkets examinationsprojekt
Högskoleverkets rapportserie 1997:39 R
- Tillväxt och växtvärk – Uppföljning av magisterexamensrätt på medelstora högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:40 R
- Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor. Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 1997:42 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:43 R
- Kvinnor och män i högskolan – från gymnasium till forskarutbildning 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1997:44 R
- Magisterexamen söker identitet
Högskoleverkets rapportserie 1997:45 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 1997:46 R
- Hur står det till med kvaliteten i högskolan?
Högskoleverkets rapportserie 1998:1 R
- De första 20 åren – utvecklingen vid de mindre och medelstora högskolorna sedan 1977
Högskoleverkets rapportserie 1998:2 R
- Quality Audit of Mid-Sweden University College
Högskoleverkets rapportserie 1998:3 R
- Särskilda utbildningsåtgärder – vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningsåtgärder inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, enligt regeringens uppdrag.
Högskoleverkets rapportserie 1998:4 R
- "En utmärkt möjlighet att byta karriär" – NTSVUX-satsningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:5 R
- "Bara jag får chansen att få visa vad jag kan" – Satsningen på aspirantutbildningen – vad blev det av den?
Högskoleverkets rapportserie 1998:6 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Karolinska Institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:7 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Högskoleverkets rapportserie 1998:8 R
- Magister- och kandidatexamen i huvudämnen inom vård och omsorg
Högskoleverkets rapportserie 1998:9 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Konstfack
Högskoleverkets rapportserie 1998:10 R
- Högskola i dynamisk utveckling – fyra högskolors förutsättningar att bli universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:11 R
- Kan kiropraktor- och naprapatutbildningar inordnas i den statliga högskolan? En utredning
Högskoleverkets rapportserie 1998:12 R
- Women and men in higher education – from upper secondary to postgraduate training 1986/87–1995/96
Högskoleverkets rapportserie 1998:13 R
- Diakonivetenskap vid Ersta Skändal högskola – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:14 R
- Värdering & erkännande av utländsk högskoleutbildning, principer och metodik
Högskoleverkets rapportserie 1998:15 R
- Utbildning och forskning för strategisk internationalisering. Redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:16 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid SLU
Högskoleverkets rapportserie 1998:17 R
- Sjöbefälsutbildningar i högskolan – En utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1998:18 R
- Sjöbefälsutbildning vid Comet AB – Examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 1998:19 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola
Högskoleverkets rapportserie 1998:20 R
- Forsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor – Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete
Högskoleverkets rapportserie 1998:21 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Teaterhögskolan i Stockholm
Högskoleverkets rapportserie 1998:22 R
- Årsrapport för universitet & högskolor 1997
Högskoleverkets rapportserie 1998:23 R
- Swedish Universities & University Colleges 1997 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1998:24 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1997 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1998:25 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:26 R
- Vetenskapsområden. Bedömning av tre högskolor
Högskoleverkets rapportserie 1998:27 R
- Ny yrkesexamen inom hälso- och sjukvård - ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:28 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet
Högskoleverkets rapportserie 1998:29 R
- Läroplaner vid högskolorna i Karlskrona/Ronneby, Mälardalen, Kristianstad och Södertörn
Högskoleverkets rapportserie 1998:30 R
- Högskolans lokaler – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:31 R
- Tillgodoräknande av kurs – Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:32 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Idrottshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1998:33 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:34 R
- Ett system för forskningsinformation på Internet (SAFARI) – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1998:35 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Växjö
Högskoleverkets rapportserie 1998:36 R
- En försvarshögskola på väg mot akademien – En bedömning av hur Försvarshögskolans stabsprogram, chefsprogram och totalförsvarsprogram förhåller sig till likartad utbildning inom högskolan vad avser nivå och kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:37 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Umeå universitet
Högskoleverkets rapportserie 1998:38 R
- Rättssäker examination – en tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1998:39 R
- Doktorander från länder utanför Norden och Europeiska unionen
Högskoleverkets rapportserie 1998:40 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Handelshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 1999:1 R
- Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Linköpings universitet
Högskoleverkets rapportserie 1999:2 R
- Magisterexamen söker identitet. Del II
Högskoleverkets rapportserie 1999:3 R
- Dimensionering av läroplaner – analys inför samråd 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:4 R
- Högskolornas regler och delegeringssystem - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:5 R
- Högskolans ansvar för studenthälsovården - Tillsynsrapport
Högskoleverkets rapportserie 1999:6 R
- Vad hände sedan? Avnämarna av gymnasieskolan och av högskolans grundutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:7 R
- Arkitektutbildningen – Högskoleverkets utredning och utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 1999:8 R
- Psykoterapeutexamen – Examensrättsprövning för tio enskilda utbildningsanordnare
Högskoleverkets rapportserie 1999:9 R
- Utlandsstudier – till vilken nytta? En utvärdering av effekter av utlandsstudier
Högskoleverkets rapportserie 1999:10 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998
Högskoleverkets rapportserie 1999:11 R
- Swedish Universities & University Colleges 1998 – Short Version of Annual Report
Högskoleverkets rapportserie 1999:12 R
- Årsrapport för universitet och högskolor 1998 – Kortversion
Högskoleverkets rapportserie 1999:13 R
- Högskolans uppdragsutbildning – Ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 1999:14 R
- Antagning till forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 1999:15 R
- Ny inriktning inom magisterexamen
Högskoleverkets rapportserie 1999:16 R
- Rätt juristutbildning? Utvärdering av juristutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:1 R
- Forskarskolor – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2000:2 R
- Journalistutbildningarna i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2000:3 R
- Högskolestudier och funktionshinder
Högskoleverkets rapportserie 2000:4 R
- Utbildningar inom vård och omsorg – en uppföljande utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 2000:5 R
- Utvärdering av Socionomutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:6 R
- Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R
- Lärosätens arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R
- Goda exempel
Hur universitet och högskolor kan arbeta med jämställdhet, studentinflytande och social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R
- Tentamen: "Plussning" och begränsning av antalet tillfällen
Högskoleverkets rapportserie 2000:10 R
- Designutbildningar i Sverige. En utredning och utvärdering.
Högskoleverkets rapportserie 2000:11 R

Högskoleprovet – Gårdagens mål och framtida inriktning
Högskoleverkets rapportserie 2000:12 R

Eldsjälar och institutionell utveckling
Högskoleverkets rapportserie 2000:13 R

Antagning till högskolan – erfarenheter och visioner
Högskoleverkets rapportserie 2000:14 R

Att leda universitet och högskolor. En uppföljning och
analys av styrelseformen 1998
Högskoleverkets rapportserie 2000:15 R

Högskolornas tillämpning av EG-direktiv i sjuksköterske-
utbildningen och barnmorskeutbildningen
Högskoleverkets rapportserie 2000:16 R

Sexuella trakasserier mot studenter – högskolornas
åtgärder
Högskoleverkets rapportserie 2000:17 R

Livlångt lärande som idé och praktik i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2001:1 R

Nationella ämnes- och programutvärderingar
Högskoleverkets rapportserie 2001:2 R

Vilken betydelse har utländsk bakgrund för resultatet på
högskoleprovet?
Högskoleverkets rapportserie 2001:3 R

Examensrättsprövning
– utgångspunkter och tillvägagångssätt för
Högskoleverkets examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 2001:4 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R

Karriär genom befordran och rekrytering
Högskoleverkets rapportserie 2001:7 R

Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning
av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R

From quality audit to quality assessment
The New Evaluation Approach for Swedish Higher
Education
Högskoleverkets rapportserie 2001:9 R

Internationell jämförbarhet & nationell styrning
– aktuella perspektiv på högskolans examensordning
Högskoleverkets rapportserie 2001:10 R

National Review of Subjects and Programmes
Högskoleverkets rapportserie 2001:11 R

Forskarhögskolor i Sverige – en sammanställning
Högskoleverkets rapportserie 2001:12 R

Utvärdering av datavetenskapliga/datalogiska
utbildningar i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2001:13 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola,
Karlstads universitet samt Örebro universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R

Tid för studier – en jämförelse mellan fyra
yrkesutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2001:15 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid
Malmö högskola
Högskoleverkets rapportserie 2001:17 R

Pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter
– historik och praktik
Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R

Högskoleprovets prognosvärde
Högskoleverkets rapportserie 2001:19 R

Core curriculum – en bildningsresa
Högskoleverkets rapportserie 2001:20 R

Akademisk frihet – en rent akademisk fråga?
Högskoleverkets rapportserie 2001:21 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/
Uddevalla, Karolinska Institutet samt Stockholms
universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:22 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 2001:23 R

Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R
ISSN 1400-948X
ISRN HSV-R--01/24--SE

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.